

СИНТАКСОНОМІЯ СТЕПОВОЇ РОСЛИННОСТІ КРАЙНЬОГО ПІВДНЯ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

На основі проведених досліджень степової рослинності крайнього півдня Правобережного Лісостепу України встановлено синтаксономічну різноманітність ценозів, яка складається з 14 асоціацій, 2 субасоціацій та 3 варіантів, що належать до 3 союзів порядку *Festucetalia valesiacaе* класу *Festuco-Brometea*. Вперше описано три варіанти асоціації: *Thymo marschalliani-Caricetum praecocis* var *Vicia tetrasperma*, *Stipetum lessingianaе* var *Lathyrus tuberosus* та *Melico transsilvanici-Stipetum capillataе* var *Caragana frutex*. Показано, що найбільшою різноманітністю характеризуються угруповання союзу *Festucion valesiacaе* (7 асоціацій, 2 субасоціації та 1 варіант), які під впливом антропогенного фактора можуть формуватися як на місці лучно-степових угруповань союзу *Fragario viridis-Trifolion montani*, так і справжніх степових угруповань союзу *Astragalo-Stipion*.

Вступ

У сучасній інтерпретації екотони – це граничні, перехідні простори між різними природними середовищами, природними системами, або між природними й агро-техноприродними системами [1], це структурно-функціональний стрибок природних умов, який має не тільки біокліматичний прояв, з ним сполучена ціла низка інших геокомпонентних меж: орографічна, літогенна, ґрунтова, флористична [2]. В сучасній синтаксономії екотони описані на різних рівнях еколого-флористичної класифікації (підхід Браун-Бланке): порядку, союзу та на рівні асоціації, також екотонну природу мають субасоціації та варіанти [3].

В Україні цій тематиці приділено досить мало уваги. У дослідженні екотонів не спостерігається розділення на тематики, немає даних про класифікацію екотонів (увага приділена лише одному з видів екотонів – узлісся [4]), особливості формування, синтаксономічну приналежність різних типів екотонів і тому встановлення саме синтаксономічних особливостей перехідних територій між природними зонами дає можливість розпочати детальніше вивчення екотонів, чіткіше уявити зв'язки, що існують між геокомпонентами ландшафту та рослинним покривом, що формуються в екотоні.

Об'єкти і методи досліджень

Нами вивчалась північна частина екотону між лісостеповою і степовою зонами Правобережної України. Згідно з фізико-географічним районуванням межа між Лісостепом і Степом являє собою звивисту смугу 20 км завширшки, яка тягнеться по лінії: с. Фрунзівка (на кордоні з Молдовою), смт Ананіїв, м. Первомайськ, смт

Вільшанка, м. Новоукраїнка, північніше м. Кіровоград, м. Знам'янка, смт Онуфріївка та с. Мішурін Ріг від Дніпра до Дністра [5].

Протягом 2004–2005 рр. нами було виконано 219 повних геоботанічних описів, з яких 100 описів – зроблено І. А. Коротченко, 94 – Ю. І. Малою та 25 – Т. В. Фіцайло. За допомогою пакету програм FICEN2 [6, 7] було сформовано базу даних, обробку матеріалів здійснено методом перетворення фітоценотичних таблиць [8], подальше редагування та виділення синтаксономічних одиниць різного рангу – за допомогою програми Microsoft Office Excel. Для ідентифікації виділених синтаксонів нами було використано праці вітчизняних [9–18] та зарубіжних фітоценологів [19–23]. Назви видів рослин подано [24].

Результати дослідження та їх обговорення

Результат обробки – складена синтаксономічна схема лучних, дернинно-злакових та різнотравно-злакових степів класу *Festuco-Brometea* крайнього півдня лісостепової зони Правобережної України, яка включає 1 порядок, 3 союзи, 14 асоціацій, 2 субасоціації та 3 варіанти.

Cl. *Festuco-Brometea* Br.-Bl. et Tx. 1943

Ord. *Festucetalia valesiacaе* Br.-Bl. et Tx. 1943
All. *Fragario viridis-Trifolion montani* Korotchenko et Diduch 1997

Ass. *Betonico officinalis-Trifolietum montani* Popova in Popova et al. 1986

Ass. *Thymo marschalliani-Caricetum praecocis* Korotchenko et Diduch 1997

Var. *Thymo marschalliani-Caricetum praecocis* var *Vicia tetrasperma* var. nov. hoc loco

Ass. *Salvio pratensis-Poetum angustifoliaе* Korotchenko et Diduch 1997

- Ass. *Medicago romanicae*-*Poetum angustifoliae* Tkachenko, Movchan et V. Sl. 1987
 Ass. *Stipetum pennatae* K. Jovanovic 1956
 All. *Astragalo-Stipion* Knapp 1944
 Ass. *Stipetum lessingiana* Soo 1948
 Var. *Stipetum lessingiana* var. *Lathyrus tuberosus* var. nov. hoc loco
 Ass. *Thymo marschalliani*-*Crinitarietum villosae* Korotchenko et Diduch 1997
 Ass. *Teucrio pannonicum* - *Stipetum capillatae* Diduch, Korotchenko 2000
 All. *Festucion valesiaca* Klika 1931
 Ass. *Plantagini stepposae*-*Stipetum pulcherrimae* V.Sl. 1995
 Ass. *Stipetum capillatae* Dsiubaltowski 1925
 Sass. *Stipetum capillatae stipetosum pennatae* Kukovitz, Diduch, Shelyag-Sosonko, Abduloeva 1998
 Ass. *Melico transsilvanici*-*Stipetum capillatae* Korotchenko, Fitsailo 2003
 Var. *Melico transsilvanici*-*Stipetum capillatae* var. *Caragana frutex* var. nov. hoc loco
 Ass. *Festuco valesiaca*-*Stipetum capillatae* Sill. 1931
 Sass. *Festuco valesiaca*-*Stipetum capillatae caricetosum praecocis* Korotchenko, Fitsailo 2003
 Ass. *Festuco valesiaca*-*Caricetum humilis* Klika (1931) 1936
 Ass. *Salvio nemorasae*-*Festucetum valesiaca* Korotchenko et Diduch 1997
 Ass. *Festucetum valesiaca* Solodkova et al., 1986; Tkachenko et al., 1987
 Ass. *Botriochloetum ischaemii* (Krist. 1937) I. Pop 1977

Характеристика синтаксонів

До класу **Festuco-Brometea** належать лучні, ксерофітні дернинно-злакові степи з переважанням в рослинному покриві дернинних злаків – *Stipa pennata*, *S. capillata*, *S. lessingiana*, *Festuca valesiaca*, короткочоренищного злаку – *Poa angustifolia* та чоренищного – *Bromopsis inermis*. Характерними рослинами для цих степів є також низка ксерофільних та евмезофільних видів різнотрав'я.

Порядок **Festucetalia valesiaca** об'єднує сухі степи, що формуються на ділянках під впливом антропогенного фактора різної сили, на різних відмінах чорноземних ґрунтів. Характерна особливість рослинного покриву – наявність великої частки ксерофітного багаторічного різнотрав'я (види родини *Fabaceae*, родів *Salvia*, *Potentilla*, *Thymus*, *Verbascum*, *Phlomis*).

Союз **Fragario viridis-Trifolion montani** (табл. 1) репрезентує лучні степи, які займають значні плаці в лісостеповій зоні, далі – в степовій зоні угруповання союзу займають меншу площу, що, на нашу думку, пов'язано з кліматич-

ними та едафічними умовами місцезростань. На дослідженій території угруповання союзу зростають на схилах різної експозиції, окрім південних, це обумовлено тим, що ці угруповання формуються в значно вологіших умовах місцезростання, порівняно з угрупованнями інших союзів, індикатором чого є флористичний склад союзу (велика частка видів мезоксерофітного та ксеромезофітного різнотрав'я). На крайньому півдні Правобережного Лісостепу союз представлений п'ятьма асоціаціями та одним варіантом. Ґрунти – чорноземи типові мало- та середньогумусні.

Асоціація **Betonico officinalis-Trifolietum montani** (табл. 1, опис 1).

Діагностичні види: *Betonica officinalis*, *Campanula bononiensis*, *Anthemis subtinctoria*.

Найбільш мезофітне угруповання союзу, яке виявлено лише в одному місці: між селами Вищі Верещаки та Нижчі Верещаки Олександрійського р-ну в Кіровоградській обл. Угруповання приурочено до середньої частини схилу північної експозиції. Рослинний покрив добре розвинений (загальне проективне покриття 90–95%). Угруповання флористично небагате – до 30 видів на 100 м². Головний ценоутворюючий злак *Poa angustifolia*.

Асоціація **Thymo marschalliani-Caricetum praecocis** (табл. 1, описи 2–6).

Діагностичні види: *Carex praecox*, *Verbascum phoeniceum*, *Stellaria graminea*, *Tragopogon major*, *Hypericum perforatum*.

Угруповання спорадично трапляються по всій території дослідженого регіону на схилах східної, західної, північно-східної та північно-західної експозицій, стрімкістю від 5–7° (верхні та середні частини схилів) до 25–30° (нижні частини схилів). Рослинний покрив добре розвинений (загальне проективне покриття 75–90%). Угруповання флористично багаті – до 50 видів на 100 м² зі значною участю як мезоксерофітного, так і ксеромезофітного різнотрав'я. Основний ценоутворюючий злак *Poa angustifolia*.

Варіант **Thymo marschalliani-Caricetum praecocis** var. *Vicia tetrasperma* var. nov. hoc loco (табл. 1, описи 7–11).

Діагностичні види: *Vicia tetrasperma*, *Herniaria polygama*, *Euphorbia sequierana*, *Elisanthe viscosa*.

Номенклатурний тип: Опис № 11 виконаний І. А. Коротченко 15.06.2004 р., в околицях с. Деріївка Онуфріївського р-ну Кіровоградської обл. Опис здійснено у нижній частині схилу північно-західної експозиції середньої стрімкості (25–30°). Загальне проективне покриття рослинного покриву 75–80%. Травостій диференційований на три під'яруси: I – заввишки 50–60 см (розріджений), II – 30–40 см (основний), III – до 10 см.

Закінчення табл. 1

D.s. Cl. Molinio-Arrhenatheretea

Dactylis glomerata	+	.	.	.	.	.	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	
Trifolium arvense	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+
Pimpinella saxifraga	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.
Trifolium pratense	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.

Види, які трапляються зрідка: *Achyrophorus maculatus* (13, 26), *Acinos arvensis* (16, 17, 20), *Ajuga chia* (26), *A. genevensis* (13, 21), *A. laxmannii* (18), *Allium scorodoprassum* (16), *Anchusa procera* (21), *Artemisia absinthium* (4, 17), *Artemisia marschalliana* (9, 26), *Asparagus tenuifolius* (23), *Asperula cynanchica* (12), *Aster amellus* (26), *Astragalus dasyanthus* (5), *Asyneuma canescens* (19), *Barbarea arcuata* (4), *Berteroa incana* (9), *Bromopsis riparia* (13, 20), *Bromus japonicus* (4), *Campanula glomerata* (4), *C. sibirica* (7), *Carex humilis* (12, 13), *Carlina vulgaris* (12), *Centaurea pseudo-maculosa* (5, 7, 8), *Cerastium holosteoides* (11), *Chondrilla juncea* (7), *Cirsium arvense* (4), *Cleistogenes bulgarica* (7, 11), *Clematis integrifolia* (2), *Cynoglossum officinale* (9), *Descurainia sophia* (20), *Echium vulgare* (9, 20), *Eryngium planum* (15), *Festuca pratensis* (20), *Genista tinctoria* (11), *Gypsophila paniculata* (9), *Helichrysum arenarium* (3, 4, 26), *Hieracium umbellatum* (2), *H. virosum* (15), *Hierochloe odorata* (9), *Hyacinthella leucophaea* (7), *Inula hirta* (13), *Iris hungarica* (23, 24), *Jurinea calcarea* (13, 26), *Lathyrus tuberosus* (17, 21), *Lavatera thuringiaca* (18), *Leontodon hispidus* (7), *Libanotis intermedia* (22), *Linaria vulgaris* (9), *Linum catharticum* (6), *Linum hirsutum* (2, 13, 18, 26), *Lithospermum officinale* (24), *Marrubium praecox* (13), *Medicago sativa* (21), *Melandrium album* (9, 10, 16), *Melilotus officinalis* (21), *Nepeta parviflora* (23, 24), *Onobrychis arenaria* (21), *Ottites exaltata* (3, 4, 20), *Oxytropis pilosa* (16), *Phlomis pungens* (13), *Poa bulbosa* (4), *P. compressa* (17), *Potentilla argentea* (4, 10, 26), *P. humifusa* (9, 18), *Poterium sanguisorba* (18), *Pulsatilla nigricans* (25, 26), *Pyrethrum corymbosum* (23), *Rumex acetosella* (26), *Scabiosa ochroleuca* (7, 8, 15), *Scorzonera purpurea* (26), *Sedum ruprechtii* (22), *Silene vulgaris* (23), *Stipa capillata* (25), *Tanacetum millefolium* (2), *Taraxacum officinale* (14), *Thalictrum simplex* (23), *Thesium arvense* (15), *Thesium linophyllum* (12), *Trifolium alpestre* (25, 26), *Verbascum densiflorum* (9, 10), *Veronica chamaedrys* (16), *V. incana* (16), *V. spicata* (14, 26), *Vicia angustifolia* (16), *V. villosa* (10, 16), *Vinca herbacea* (19), *Vincetoxicum hirsutinaria* (1, 10, 18), *Viola cretacea* (18), *V. hirta* (25), *V. matutina* (4), *V. montana* (6), *V. tricolor* (8).

Примітка. Номерами позначено синтаксони: 1 – *Betonico officinalis*-*Trifolietum montani*; 2 – *Thymo marschalliani*-*Caricetum praecocis*; 3 – *Thymo marschalliani*-*Caricetum praecocis* var. *Vicia tetrasperma*; 4 – *Salvio pratensis*-*Poetum angustifoliae*; 5 – *Medicago romanicae*-*Poetum angustifoliae*; 6 – *Stipetum pennatae*.

Описи зроблено: 1 – Коротченко І.А., 18.06.2005, Кіровоградська обл., Олександрійський р-н, між селами Вищі Верещаки та Нижчі Верещаки; 2 – Мала Ю.І., 11.06.2004, Одеська обл., Красноокнянський р-н, околиці с. Розалівка; 3, 4 – Мала Ю.І., 14.06.2004, Кіровоградська обл., Кіровоградський р-н, околиці с. Овсяниківка; 5 – Коротченко І.А., 14.06.2004, Кіровоградська обл., Кіровоградський р-н, околиці с. Овсяниківка; 6 – Коротченко І.А., 14.06.2005, Миколаївська обл., Врадіївський р-н, околиці с. Сирове; 7, 8 – Коротченко І.А., 16.06.2004, Кіровоградська обл., Онуфріївський р-н, околиці с. Деріївка; 9 – Коротченко І.А., 15.06.2004, Полтавська обл., Кременчуцький р-н, околиці с. Кам'яні Потоки; 10 – Коротченко І.А., 18.06.2004, Дніпропетровська обл., Верхньодніпровський р-н, околиці с. Мішурін Ріг; 11 – Коротченко І.А., 15.06.2004, Кіровоградська обл., Онуфріївський р-н, між с. Деріївка та с. Дача, берег р. Омельник; 12 – Коротченко І.А., 18.06.2005, Кіровоградська обл., Олександрійський р-н, між с. Вищі Верещаки та с. Нижчі Верещаки; 13 – Коротченко І.А., 14.06.2005, Одеська обл., Красноокнянський р-н, околиці смт. Красні Окна; 14 – Мала Ю.І., 14.06.2004, Кіровоградська обл., Кіровоградський р-н, околиці с. Овсяниківка; 15 – Мала Ю.І., 11.06.2004, Одеська обл., Красноокнянський р-н, околиці с. Розалівка; 16 – Коротченко І.А., 14.06.2005, Одеська обл., Красноокнянський р-н, околиці с. Ставрово; 17 – Коротченко І.А., 17.06.2005, Одеська обл., Ананіївський р-н, околиці с. Долинське; 18 – Мала Ю.І., 10.06.2004, Миколаївська обл., Врадіївський р-н, між смт. Врадіївка та с. Берізки; 19 – Мала Ю.І., 18.06.2005, Кіровоградська обл., Олександрійський р-н, між с. Вищі Верещаки та с. Нижчі Верещаки; 20 – Мала Ю.І., 11.06.2004, Кіровоградська обл., Маловісківський р-н, околиці с. Олексіївка; 21 – Мала Ю.І., 14.06.2005, Одеська обл., Любашівський р-н, околиці с. Бокове; 22, 23 – Коротченко І.А., 11.06.2004, Одеська обл., Красноокнянський р-н, околиці с. Оброчне; 24 – Мала Ю.І., 11.06.2004, Одеська обл., Красноокнянський р-н, околиці с. Оброчне; 25, 26 – Коротченко І.А., 17.06.2005, Одеська обл., Великомихайлівський р-н, околиці с. Лазарівка.

Екологія та поширення: угруповання цієї асоціації формуються переважно в нижніх частинах некрутих та середньої стрімкості (від 5° до 30°) схилів, на днищах балкових систем, рідше – у верхніх та середніх вирівняних частинах нестрімких (10–25°) схилів південно-західної та північно-західної експозицій, рідше – південної та західної. Цей варіант поширений у східній частині дослідженої території, а саме: в Кременчуцькому р-ні Полтавської обл.; Верхньодніпровському р-ні Дніпропетровської обл., Онуфріївському р-ні Кіровоградської обл. Фітоценози

формуються на звичайних чорноземних ґрунтах.

Асоціація ***Salvio pratensis*-*Poetum angustifoliae*** (табл. 1, описи 12–16).

Діагностичні види: *Salvia pratensis*, *Fragaria viridis*, *Filipendula vulgaris*, *Ranunculus polyanthemos*, *Chamaecytisus austriacus*, *Polygala comosa*, *Polygala vulgaris*, *Medicago lupulina*, *Leopoldia tenuiflora*.

Угруповання спорадично трапляються на всій дослідженій території, займають нижні та середні частини нестрімких (від 3° до 20°) схилів

переважно північної, західної та східної експозицій. Рослинний покрив розвинений добре (загальне проективне покриття 80–90 %). Угрупування флористично небагаті – до 40 видів на 100 м² з переважанням у травостой мезоксерофітного різнотрав'я. Основний ценоутворюючий злак *Poa angustifolia*.

Асоціація **Medicago romanicae-Poetum angustifoliae** (табл. 1, описи 17–21).

Діагностичні види: *Poa angustifolia*, *Knautia arvensis*, *Bromopsis inermis*, *Tanacetum vulgare*.

Угрупування асоціації спорадично зростають на дослідженій території, переважно на схилах північно-західної та північно-східної експозицій, рідше північної, східної та західної, займаючи верхні та середні частини пологих (стрімкість 1–2°) або стрімких (стрімкість до 55°) схилів. Травостій розвинений добре (загальне проективне покриття 80–95 %). Угрупування флористично небагаті – до 40 видів на 100 м², оскільки на цих ділянках проводиться помірне випасання худоби. Велику частку в флористичному складі угруповань становлять види багаторічного різнотрав'я. Основний ценоутворюючий злак *Poa angustifolia*.

Асоціація **Stipetum pennatae** (табл. 1, опис 22–26).

Діагностичні види: *Stipa pennata*, *Thalictrum minus*, *Galium verum*, *Arenaria uralensis*, *Trifolium montanum*, *Adonis vernalis*, *Pedicularis kaufmannii*.

Угрупування цієї асоціації репрезентують типові лучно-степові ковилові ценози, які формуються переважно на нестрімких схилах (5–10°) північної, зрідка північно-західної експозиції. На дослідженій території виявлено лише в балкових системах поблизу с. Оброчне Красноокнянського р-ну та с. Лазарівка Великомихайлівського р-ну Одеської обл. Це флористично небагаті фітоценози (28–43 видів на 100 м²) в складі яких зростає два види занесених до «Червоної книги України» [25] *Pulsatilla nigricans* та *Stipa pennata*. Рослинний покрив сформований добре (загальне проективне покриття 80–100 %). Формується на типових мало- та середньогумусних чорноземах з незначними слідами ерозії.

Союз **Astragalo-Stipion** (табл. 2) об'єднує ксерофітні, типові різнотравно-злакові степові угруповання, з переважанням або наявністю в ценозах видів роду *Stipa* та значною участю в різнотрав'ї видів родини *Fabaceae*. На дослідженій території угруповання союзу займають різноманітні частини нестрімких або середньої стрімкості схилів різної експозиції. Травостій розвинений добре, лише в місцях з наявністю сильного антропогенного впливу спостерігається зрідження рослинного покриву та збіднення флористичного складу. Союз представлений

трьома асоціаціями та одним варіантом. Угрупування формуються на типових мало- та середньогумусних чорноземах.

Асоціація **Stipetum lessingianaе** (табл. 2, описи 27–31).

Діагностичні види: *Stipa lessingiana*, *Ajuga genevensis*.

На дослідженій території угруповання поширені спорадично, формуються переважно на схилах східної, північної та північно-східної експозицій, займаючи верхні вирівняні приплакорні ділянки, середні та інколи нижні частини нестрімких (до 30°) схилів. Травостій добре розвинений (загальне проективне покриття від 60–70 до 100%). Угрупування флористично багаті (23–42 види на 100 м²). Характерною особливістю угруповань цієї асоціації є наявність у флористичному складі рідкісних видів, таких як *Echium maculatum*, *Leopoldia tenuiflora*.

Варіант **Stipetum lessingianaе var Lathyrus tuberosus** var. nov. hoc loco (табл. 2, описи 32–36)

Діагностичні види: *Lathyrus tuberosus*, *Salvia verticillata*, *Tanacetum vulgare*.

Номенклатурний тип: Опис № 35 (табл. 2) виконаний Ю.І. Малою 15.06.2005 між смт Фрунзівкою та с. Йосипівкою, Фрунзівського р-ну, Одеської обл. Опис здійснено в середній частині нестрімких (10°) схилу північно-східної експозиції. Загальне проективне покриття травостою 100 %. Травостій диференційований на три під'яруси: I – заввишки 50 см (розріджений), II – 30–40 см (основний), III – до 10–15 см (розріджений).

Екологія та поширення: угруповання формуються переважно в середній, інколи верхній або нижній частинах стрімких (до 45°) схилів, переважно східної, північно-східної, рідше північної та південно-східної експозицій. Проективне покриття травостою залежить від сили впливу антропогенного фактора: ділянки, які постійно випасаються, мають розріджений травостій (проективне покриття до 65 %) та збіднений флористичний склад ценозів (до 20 видів на 100 м²), ділянки, що періодично зазнають помірного випасання, мають добре сформований, однорідний травостій (проективне покриття 90–100 %) та багатий флористичний склад ценозів (до 40 видів на 100 м²). У складі угруповань цієї асоціації зростає 2 види, занесених до «Червоної книги України» [25] – *Astragalus dasyanthus* та *Stipa lessingiana*. Угрупування варіанту поширені в західній частині дослідженого регіону, а саме, у Фрунзівському та Анан'ївському р-нах Одеської обл. на типових мало- та середньогумусних чорноземах.

Асоціація **Thymo marschalliani-Crinitarium villosae** (табл. 2, описи 37–41). Діагностичні види: *Crinitaria villosa*, *Thesium arvense*, *Astragalus dasyanthus*, *Chamaecytisus austriacus*,

Genista tinctoria, *Pulsatilla nigricans*, *Veronica incana*.

На дослідженій території це угруповання є малопоширеним, було виявлено лише в Онуфривському р-ні Кіровоградської обл. та Фрунзівському р-ні Одеської обл. Угруповання формуються переважно в середній частині середньої стрімкості (до 15°) та стрімких (до 40°) схилів східної та північно-східної, рідше – південно-західної та північної експозиції. Травостій добре сформований (загальне проективне покриття 75–95 %). Угруповання флористично багаті (до 40 видів на 100 м²). Подекуди добре розвинений чагарниковий ярус з *Chamaecytisus austriacus* або *Caragana frutex*. Угруповання асоціації формуються на типових мало- та середньогумусних чорноземах.

Асоціація **Teucrio pannonicі - Stipetum capillatae** (табл. 2, описи 43–46).

Діагностичні види: *Teucrium pannonicum*, *Artemisia marschalliana*, *Viola ambigua*, *Astragalus austriacus*, *Potentilla semilaciniosa*, *Astragalus onobrychis*.

Угруповання формуються переважно у верхній та середній частинах нестрімких (10°) або дуже стрімких (до 50°) схилів південної, рідше – північної та північно-східної експозицій. Ступінь сформованості травостою залежить від порушеності ценозу, загальне проективне покриття коливається від 50 до 95 %. Угруповання флористично небагаті (від 24 до 36 видів на 100 м²). Подекуди ценози формуються на терасованих ділянках із незначною ерозією ґрунту, в таких умовах рослинний покрив розріджений, а флористичний склад асоціації збіднений. Угруповання асоціації спорадично трапляються по всій дослідженій території на чорноземах типових мало- та середньогумусних, але ніде не займають великих площ.

Союз **Festucion valesiacae** (табл. 3) репрезентує дернинно-злакові степи, що формуються на ділянках під впливом антропогенного фактора (випалювання, викошування, випасання від помірного до сильного і, як наслідок, розвиток ерозії ґрунту). Угруповання союзу часто поширені на півдні лісостепової зони, особливо в балкових системах поблизу невеликих населених пунктів. На дослідженій території угруповання союзу займають схили різної стрімкості та експозиції, формуються на типових чорноземних ґрунтах та звичайних мало- та середньогумусної потужності з вираженими ерозійними процесами. На крайньому півдні Правобережного Лісостепу союз представлений сімома асоціаціями, двома субасоціаціями та одним варіантом.

Асоціація **Plantagini stepposae-Stipetum pulcherrimae** (табл. 3, описи 47–49). Діагностичні види: *Stipa pulcherrima*, *Libanotis intermedia*, *Pe-*

dicularis kaufmannii, *Salvia pratensis*, *Filipendula vulgaris*, *Asparagus tenuifolius*.

Вперше ця асоціація була описана для заповідника відділення «Хомутовський степ» Українського степового природного заповідника [14], в Лівобережному Степу. Вона репрезентує степові угруповання, що формуються на ділянках із щербеними ґрунтами. На дослідженій нами території було виявлено лише три локалітети: один в Новоукраїнському р-ні Кіровоградської обл. та два в Красноокнянському р-ні в Одеській обл. Угруповання формуються переважно на вирівняних приплекорних ділянках, зрідка – в середній частині стрімких (40°) схилів південно-західної експозиції. Ґрунти типові мало- та середньогумусні чорноземи. Рослинний покрив добре сформований (проективне покриття травостою 80–90 %), характеризується значною задернованістю (до 15 %), оскільки значну роль у формуванні фітоценозів відіграють злаки (*Stipa pulcherrima*, *Koeleria cristata*, *Festuca valesiaca*, *Elytrigia intermedia*, *Bromopsis inermis*). Угруповання флористично багаті (до 40 видів на 100 м²).

Асоціація **Stipetum capillatae** (табл. 3, описи 50–52).

Діагностичні види: *Agrimonia eupatoria*, *Stachys recta*, *Artemisia austriaca*, *Potentilla arenaria*, *Stipa capillata*.

Це одна з найпоширеніших асоціацій степової зони України, де угруповання приурочені до плакорних та вирівняних частин схилів. На дослідженій території фітоценози займають різні частини нестрімких (3–7°) або середньої стрімкості (до 30°) схилів переважно східної та північно-східної експозицій. Рослинний покрив добре сформований (загальне проективне покриття від 70 до 100 %), відмічено формування опадупотужності до 5 см. Флористичне багатство варіює від 15 до 36 видів на 100 м² залежно від кількості видів різнотрав'я. Угруповання формуються на ділянках, які не зазнають впливу випасання.

Субасоціація **Stipetum capillatae stipetosum pennetae** (табл. 3, описи 53–57). Діагностичний вид: *Stipa pennata*.

Угруповання формуються переважно у верхній, рідше – в середній частині пологих (5°) або зрідка стрімких (до 50°) схилів південної, південно-східної та східної експозицій. Характерною рисою субасоціації, порівняно з угрупованнями типової асоціації, є добра задернованість, на деяких описаних ділянках спостерігаються сліди випалювання. Рослинний покрив частіше сформований добре (загальне проективне покриття 60–95 %), угруповання флористично небагаті (від 17 до 33 видів на 100 м²). Порівняно з асоціацією **Stipetum capillatae**, в цій субасоціації

Таблиця 2. Фітоценотична характеристика союзу Astragalo-Stipion

Експозиція	E	NE	NE	NE	W	NE	SE	E	NE	E	NW	N	NE	E	NE	N	NE	S	S	S
Стрімкість схилу (°)	30	-	5-7	7-10	-	10-15	7-10	10-15	10	5-7	20-25	40	10-15	10-15	30-35	25-30	5	10-15	10-15	50-55
Проективне покриття, %	100	90-95	75	80-85	90-95	75	85-90	100	100	90-95	75-80	90-95	95	95	90-95	70-75	90	95	90	45-50
Кількість видів	30	23	29	24	37	23	29	26	21	27	38	41	41	35	32	30	29	27	24	36
Номер опису в базі	172	14	713	674	598	569	708	603	604	711	83	165	200	725	199	731	583	12	11	78
Номер синтаксону	7					8					9					10				
Номер опису в таблиці	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46

D.s. Ass. Stipetum lessingianaе

<i>Stipa lessingiana</i>	4	4	5	+	+	5	5	5	3	5	.	.	.	.	.	2	.	.	.	.
<i>Ajuga genevensis</i>	+	+	+	+	+	1	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

D.s. Var. Stipetum lessingianaе var. Lathyrus tuberosus

<i>Salvia verticillata</i>	.	.	.	.	.	.	+	.	3	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lathyrus tuberosus</i>	.	.	.	.	.	.	+	3	3	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Tanacetum vulgare</i>	.	.	.	.	.	.	+	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

D.s. Ass. Thymo marschalliani-Crinarietum villosae

<i>Crinitaria villosa</i>	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	+	.	3	2	3	.	.	+	1	.
<i>Thesium arvense</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+	.	2	.	.	.	.	.
<i>Astragalus dasyanthus</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	1	.	.	.	.	.	.
<i>Chamaecytisus austriacus</i>	3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	4	3	4	.	.	.	+	+
<i>Genista tinctoria</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	2	.	.	.	.	.
<i>Pulsatilla nigricans</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	3	.	3	+	.	.	.	.
<i>Veronica incana</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	2	.	.	.	+	.

D.s. Ass. Teucro pannonici - Stipetum capillataе

<i>Teucrium pannonicum</i>	.	+	.	.	+	.	.	.	.	1	+	+	.	2	+	2	+	+	+	1	
<i>Artemisia marschalliana</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	2
<i>Viola ambigua</i>	+	+	+	.	.	.	+	.	.	1	.	.	.	1	.	.	.	+	+	.	
<i>Astragalus austriacus</i>	.	2	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	+	2	+	+
<i>Potentilla semilaciniosa</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+	.	.
<i>Astragalus onobrychis</i>	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	3	+	.	.

D.s. All. Astragalo-Stipion

<i>Euphorbia sequierana</i>	.	+	.	.	.	+	+	.	.	+	+	+	.	.	.	+	.	.	.	+
<i>Phlomis pungens</i>	.	.	+	.	+	.	.	.	+	.	.	.	.	.	+	.	.	.	+	.
<i>Achillea submillefolium</i>	+	.	+	1	+	+	.	+	+	+	.	+	.	.	.	.	.	+	.	.
<i>Ajuga chia</i>	+	.	.	+	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.
<i>Centaurea pseudomaculosa</i>	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+	.	.	.	.	.	.	.

D.s. Ord. Festucetalia valesiacaе

<i>Festuca valesiaca</i>	3	3	1	3	1	.	.	.	.	.	+	.	1	.	2	4	5	+	2	2
<i>Plantago stepposa</i>	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	+	.	+	2	2	1	.	.	.	.
<i>Bromopsis inermis</i>	.	.	.	.	.	.	.	1	.	3	1	2	1	4	3	.	.	1	3	3
<i>Falcaria vulgaris</i>	+	.	.	.	.	.	+	+	.	+	.	+	.	+	.	.	.	+	.	.
<i>Eryngium campestre</i>	+	+	+	.	+	.	.	.	+	.	+	+	+	+	+	+	+	.	.	.
<i>Achillea nobilis</i>	.	.	+	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	+	.	.	.	.	.	.
<i>Onobrychis arenaria</i>	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	.	.	+	+	.
<i>Convolvulus arvensis</i>	+	.	+	+	.	+	+	+	.	.	.	+	.	.	.	.	+	+	.	.
<i>Oxytropis pilosa</i>	.	+	.	.	.	.	.	.	+	+	.	.	.	+	.	1	+	.	.	.
<i>Campanula sibirica</i>	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	+	.	.	.	+

Продовження табл. 2

Potentilla arenaria	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	3	.	1	.	+	2	+	.	.	+
Hypericum elegans	.	.	+	.	.	.	.	+	+	+	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.
Tragopogon major	.	.	.	.	.	.	+	+	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+

D.s. Cl. Festuco-Brometea

Poa angustifolia	2	.	3	4	+	2	3	2	3	.	2	3	2	.	2	.	.	2	.	2
Teucrium chamaedrys	1	.	.	.	.	.	2	+	+	3	.	+	2	3	3	2	+	.	.	.
Agrimonia eupatoria	2	.	.	+	.	+	+	+	+	1	+	1	+	1	+	.	+	.	.	.
Stachys recta	2	+	+	2	+	.	2	+	+	1	+	.	1	+	2	.	+	2	+	1
Salvia nutans	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	1	3	3	2	3	1	.	+	3	2
Achillea setacea	.	.	.	.	.	.	2	.	.	.	1	.	2	.	2	.	.	.	.	.
Stipa capillata	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	3	2	4	.	+	2	5	4	+
Medicago romanica	+	3	1	+	.	.	+	.	.	.	+	1	1	.	2	2	+	.	2	+
Euphorbia stepposa	1	+	.	.	+	.	.	.	.	.	.	2	1	.	+	+	+	+	.	.
Thymus marschallianus	+	.	+	.	1	.	.	.	.	.	+	1	2	2	3	2	3	.	.	.
Poa compressa	2	.	.	3	.	3	.	.	.	.	1	.	.	.	2	1	.	.	.	.
Salvia nemorosa	1	+	2	+	+	.	2	+	.	+	.	+	+	.	2	+	+	+	2	+
Centaurea scabiosa	.	.	+	+	.	.	+	.	+	+	.	+	.	+	.	.	.	.	.	+
Potentilla impolita	.	.	+	+	+	+	+	+	.	.	+	.	.	.	.	.	+	.	.	.
Koeleria cristata	.	3	3	.	5	1	.	1	.	.	.	.	.	.	3	1	1	2	3	2
Coronilla varia	1	.	1	.	.	.	+	+	+	3	.	.	.	+	.	.	+	.	.	.
Bothriochloa ischaemum	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3	+	.	.	.
Knautia arvensis	.	.	+	+	.	.	.	.	+	+	.	.	.	+	.	.	.	.	.	+
Fragaria viridis	.	.	1	.	+	.	.	2	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.
Plantago lanceolata	.	+	.	.	.	+	.	.	.	.	+	.	+	+	.	.	.	.	.	.
Galium octonarium	.	.	.	.	+	.	.	+	+	1	.	.	.	+	+	+	+	+	.	+
Nonea pulla	.	+	.	+	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+	.	.	.
Veronica austriaca	.	+	+	.	.	.	.	+	.	.	+	1	+	.	+	.	.	.	+	.
Seseli campestre	1	+	.	+	+	.	.	.	.	.	.	2	+	.	.	.	+	.	.	.
Silene chlorantha	+	.	+	.	+	.	.	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.
Verbascum phoeniceum	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	+	+	+	.	.	.	.	.	.	.
Linum hirsutum	.	.	.	.	.	.	.	.	4	+	+	1	.	.	.	.	+	.	.	.
Polygala comosa	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	+	.	+	.	.	.	.	.

D.s. Cl. Artemisietea vulgaris

Artemisia absinthium	.	.	.	+	.	+	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.
----------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Види, які трапляються зрідка: *Achyrophorus maculatus* (27, 42), *Acinos arvensis* (29, 30, 33), *Adonis vernalis* (31), *Ajuga laxmannii* (36), *Anchusa procera* (29), *Anthemis subtinctoria* (44, 45), *Artemisia austriaca* (34, 39), *Asparagus tenuifolius* (40), *Asperula cynanchica* (46), *Astragalus ponticus* (46), *Astragalus varius* (35), *Barbarea arcuata* (27), *Bellevalia sarmatica* (37, 44), *Betonica officinalis* (40), *Bromopsis riparia* (37, 38), *Bupleurum falcatum* (36), *Caragana frutex* (40), *Carduus nutans* (46), *Carex praecox* (39, 41), *Centaurea diffusa* (30, 32, 46), *C. marschalliana* (42), *C. orientalis* (45), *Cephalaria uralensis* (29), *Cerastium arvense* (32), *Cerastium holosteoides* (46), *Cerinthe minor* (34, 40, 45), *Chamaecytisus ruthenicus* (46), *Cichorium intybus* (27), *Cleistogenes bulgarica* (5, 43, 46), *Clematis integrifolia* (31), *Crinalaria linosyris* (42), *Daucus carota* (33, 34), *Echium maculatum* (31), *E. vulgare* (33, 43, 44), *Elytrigia intermedia* (33, 37), *Ephedra distachya* (46), *Erysimum hieracifolium* (44, 45), *Ferulago galbanifera* (31), *Filipendula vulgaris* (31, 39), *Galium verum* (29, 40, 46), *Helichrysum arenarium* (28, 38), *Herniaria polygama* (37), *Hieracium cymosum* (27, 38), *H. virosum* (27), *Hypericum perforatum* (32, 39), *Iris pumila* (37, 46), *Jurinea calcarea* (31, 46), *J. multiflora* (46), *Koeleria grandis* (38), *Lavatera thuringiaca* (33), *Leopoldia tenuiflora* (30), *Linaria genistifolia* (37), *Linum austriacum* (45), *L. catharticum* (31), *L. flavum* (40), *Lotus ucrainicus* (29), *Marrubium praecox* (31), *Medicago lupulina* (30), *M. sativa* (38), *Melica transsilvanica* (32, 33, 40, 44), *Otites exaltata* (31), *Phleum phleoides* (38, 39), *Phlomis tuberosa* (31), *Plantago media* (38), *Polygala podolica* (40), *Potentilla humifusa* (45, 46), *Poterium sanquisorba* (33, 42), *Ranunculus polyanthemus* (35, 36, 40), *Reseda lutea* (32, 43), *Salvia aethiops* (34), *S. austriaca* (28), *Scabiosa ochroleuca* (38), *Senecio jacobaea* (27, 28, 32), *Sideritis comosa* (31), *Silene nutans* (38), *Stellaria graminea* (37, 39, 41), *Stipa pennata* (36, 41), *S. pulcherrima* (39), *Thalictrum simplex* (40), *Trifolium arvense* (31), *T. medium* (37, 39), *T. montanum* (31, 37, 39), *T. pratense* (32), *Trinia multicaulis* (31), *Verbascum lychnitis* (37, 39), *V. nigrum* (30, 35, 36, 46), *V. thapsus* (30), *Veronica praecox* (41), *V. spicata* (42), *Vicia tenuifolia* (40), *V. villosa* (36).

Примітка. Номерами позначено синтаксони: 7 – *Stipetum lessingianae*, 8 – *Stipetum lessingianae* var. *Lathyrus tuberosus*; 9 – *Thymum marschalliani-Crinitarium villosae*, 10 – *Teucrium pannonicum* – *Stipetum capillatae*.

Описи зроблено: 27 – Фіцайло Т.В., 17.06.2004, Кіровоградський обл., Онуфріївський р-н, околиці с. Омелянівка; 28 – Мала Ю.І., 9.06.2004, Кіровоградська обл., Новоукраїнський р-н, околиці с. Войнівка; 29, 33, 36 – Коротченко І.А., 15.06.2005, Одеська обл., Фрунзівський р-н, між смт Фрунзівка та с. Йосипівка; 30 – Коротченко І.А., 12.06.2005, Одеська обл., Ананіївський р-н, околиці с. Кохановка, балка Галіпопова; 31 – Мала Ю.І., 14.06.2005, Одеська обл., Красноокнянський р-н, околиці смт Красні Окна; 32 – Мала Ю.І., 12.06.2005, Одеська обл., Ананіївський р-н, околиці с. Кохановка, балка Галіпопова; 34, 35 – Мала Ю.І., 15.06.2005, Одеська обл., Фрунзівський р-н, між смт Фрунзівка та с. Йосипівка; 37 – Мала Ю.І., 1.06.604, Кіровоградська обл., Онуфріївський р-н, між с. Деріївка та с. Дача; 38 – Фіцайло Т.В., 1.06.604, Кіровоградська обл., Онуфріївський р-н, між с. Деріївка та с. Дача; 39, 41 – Коротченко І.А., 1.06.604, Кіровоградська обл., Онуфріївський р-н, між с. Деріївка та с. Дача; 40 – Коротченко І.А., 1.06.605, Одеська обл., Фрунзівський р-н, околиці с. Унтіловка; 42 – Коротченко І.А., 3.06.605, Одеська обл., Великомихайлівський р-н, околиці с. Лазарівка; 43 – Мала Ю.І., 13.06.605, Кіровоградська обл., Добровеличківський р-н, околиці с. Федорівка, балка «Куца»; 44, 45 – Мала Ю.І., 9.06.604, Кіровоградська обл., Новоукраїнський р-н, околиці с. Войнівка; 46 – Коротченко І.А., 4.06.604, Дніпропетровська обл., Верхньодніпровський р-н, околиці с. Мішурин Ріг.

з діагностичних видів випадає *Artemisia austriaca*. Описана субасоціація поширена в крайній східній частині дослідженої території, а саме – в Онуфріївському р-ні Кіровоградської обл. (на звичайних мало- та середньогумусних чорноземах) та на крайньому заході – у Фрунзівському р-ні Одеської обл. (на типових середньогумусних чорноземах).

Варіант **Melico transsilvanici-Stipetum capillatae** var. **Caragana frutex** (табл. 3, описи 58–60)

Діагностичні види: *Caragana frutex*, *Melica transsilvanica*.

Номенклатурний тип: Опис № 59 виконаний І. А. Коротченко в околицях с. Унтіловка, Фрунзівського р-ну, Одеської обл. Опис виконано 15.06.2004 р., у верхній частині схилу північно-східної експозиції стрімкістю 20°. Загальне проективне покриття рослинного покриву 90–95%. Травостій диференційований на чотири під'яруси: I – заввишки 70 см (розріджений), II – 50 см (основний), III – 30 см, IV – до 10 (розріджений).

Екологія та поширення: формується в середніх та верхніх частинах пологих (2–5°), рідше – середньої стрімкості (20°–30°) схилів, східної, рідше – північно-західної та північно-східної експозиції. Угрупування цього варіанту поширені переважно в західній частині дослідженої території, а саме в Красноокнянському, Фрунзівському та Ананіївському р-нах Одеської обл. (на типових мало- та середньогумусних чорноземах) та в східній частині – Онуфріївському р-ні Кіровоградської обл. (на звичайних чорноземах).

Асоціація **Festuco valesiacaе-Stipetum capillatae** (табл. 3, описи 61–63).

Діагностичні види: *Koeleria cristata*, *Plantago lanceolata*, *Achillea setacea*, *Campanula sibirica*, *Helichrysum arenarium*, *Hypericum elegans*, *Melilotus officinalis*, *Senecio jacobaea*, *Silene chlorantha*, *Trifolium arvense*, *Stellaria graminea*, *Euphorbia sequierana*, *Convolvulus arvensis*.

Угрупування добре репрезентовані на всій дослідженій території і займають великі площі, вони формуються в різних частинах схилів різної експозиції та крутизни (від 5–7° до 50–55°).

Угрупування цієї асоціації репрезентують одну із стадій відновлення дернинно-злакових степів після припинення надмірного випасання худоби. Характерною рисою фітоценозів є добре сформований рослинний покрив (загальне проективне покриття від 70 до 100 %), висока задернованість 10–15 % та утворення опаду (до 3 см). Флористичне багатство угруповань залежить від ступеня відновленості ценозу після зняття антропогенного впливу і коливається від 25 до 50 видів на 100 м².

Субасоціація **Festuco valesiacaе-Stipetum capillatae caricetosum praecocis** (табл. 3, описи 64–66).

Діагностичні види: *Carex praecox*, *Vicia tetrasperma*.

Угрупування формуються в середній частині пологих (3–7°) та середньої стрімкості (до 30°) схилів східної, рідше – північно-східної та північно-західної експозиції. Характерною рисою субасоціації є формування більш потужного опаду (до 5 см), і як наслідок – мезофітизація умов зростання та збільшення кількості ксеромезофітів у флористичному складі. Угрупування формуються під впливом постійного помірного випасання худоби. Рослинний покрив добре сформований (загальне проективне покриття 80–100 %), угруповання флористично багаті (до 40 видів на 100 м²). Угрупування цієї субасоціації формуються на звичайних чорноземах, поширені у східній частині дослідженої території: у Верхньодніпровському р-ні Дніпропетровської обл. та в Онуфріївському р-ні Кіровоградської обл.

Асоціація **Festuco valesiacaе-Caricetum humilis** (табл. 3, описи 67–69).

Діагностичні види: *Carex humilis*, *Nonea rossica*, *Ferulago galbanifera*, *Marrubium praecox*, *Inula hirta*, *Trifolium alpestre*, *Festuca pseudovina*, *Echium maculatum*, *Centaurea marschalliana*, *Chamaecytisus austriacus*, *Jurinea calcarea*.

На дослідженій території нами було виявлено лише одну ділянку в околицях смт Красні Окна Красноокнянського р-ну Одеської обл., де сфор-

Таблиця 3. Фітоценотична характеристика союзу Festucion valesiacaе

Експозиція	E	SW	NE	NE	NE	S	S	E	E	E	E	NW	NE	E	E	E	NE	E	E	W	W	N	S	NW	S	N	W	NW	W	SE	E	
Стрімкість схилу (°)	2-3	40-45	-	3-5	30	3-5	30-35	10-15	2-3	50	45	2-3	15-20	2-3	5-7	15	15-30	20-25	20	25	7-10	20-25	10	5-7	10-15	20	10-15	7-10	5-7	30-35	40	30-35
Проективне покриття, %	90	80-85	90-95	85-90	85-90	80-85	80-85	90-95	80-85	80	95	85-90	90-95	80-85	75-80	75-80	80-85	90-95	80-85	80-85	90	75-80	90	70-75	80	85-90	75-80	85-90	90	60-70	75-80	80-85
Кількість видів	29	39	29	29	36	29	22	20	27	28	17	20	35	18	53	37	42	36	33	42	44	34	47	29	39	31	34	32	37	31	28	21
Номер опису в базі	9	55	50	689	215	209	196	712	728	61	621	700	103	724	127	115	120	170	118	119	705	702	651	662	207	167	735	743	744	190	582	453
Номер синтаксону	11			12			13			14			15			16			17			18			19			20				
Номер опису в таблиці	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78

D.s. Ass. Plantagini stepposae-Stipetum pulcherrimae

Stipa pulcherrima	3	4	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Libanotis intermedia	+	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Pedicularis kaufmannii	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Salvia pratensis	.	2	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Filipendula vulgaris	2	2	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	+	.	+	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Asparagus tenuifolius	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

D.s. Ass. Stipetum capillatae

Agrimonia eupatoria	.	+	+	+	+	+	1	.	.	.	.	+	+	+	+	+	+	+	+	.	.	+	+	+	.	+	1	1	+	+	+		
Stachys recta	.	+	.	1	+	2	+	2	+	+	.	.	+	2	+	+	+	.	+	+	1	1	.	.	+	.	.	.	.	1	.	.	
Artemisia austriaca	.	.	2	+	+	2	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	+	.	+	+	.	.	1	.	+	+	.	.	.	.	.	+	
Potentilla arenaria	.	.	.	3	+	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	+
Stipa capillata	+	.	.	4	3	4	.	2	3	+	+	.	.	2	5	4	+	2	4	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	

D.s. Sass. Stipetum capillatae stipetosum pennetae

Stipa pennata	.	.	.	.	.	5	5	4	4	4	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
---------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

D.s. Var. Melico transsilvanici-Stipetum capillatae var. Caragana frutex

Caragana frutex	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	4	3	4	.	.	.	.	.	.	3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Melica transsilvanica	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3	2	3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.

D.s. Ass. Festuco valesiacaе-Stipetum capillatae

Koeleria cristata	3	.	.	.	1	+	2	.	.	.	.	.	.	3	3	3	2	3	3	3	4	3	2	4	.	.	.	.	.	.	.	.	
Plantago lanceolata	+	.	.	+	2	.	+	.	.	.	.	+	.	+	.	2	.	+	+	.	.	.	+	+	.	.	+	+	+	+	+	.	
Achillea setacea	.	1	.	1	.	.	+	1	.	.	.	.	.	+	+	+	.	+	+	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	2	+	.	
Melilotus officinalis	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	1	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.
Senecio jacobaea	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	1	.	+	.	+	.	
Silene chlorantha	.	.	.	.	+	+	.	.	.	+	+	.	.	+	+	+	1	+	+	+	+	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.
Trifolium arvense	.	.	.	.	+	+	.	3	.	.	.	.	.	+	3	1	.	2	2	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Campanula sibirica	.	.	.	.	+	.	.	.	.	+	+	.	.	+	+	+	.	+	+	+	+	.	.	.	+	+	.	+	.	.	.	.	.
Helichrysum arenarium	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+	+	.	+	.	.	.	.	2	.	.	+	.	+	.	.	.	.
Hypericum elegans	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+	+	+	+	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Stellaria graminea	.	.	.	.	+	3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+	+	+	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.
Euphorbia sequierana	.	.	.	+	2	+	.	+	.	.	.	.	.	+	+	+	+	+	+	.	.	.	+	+	+	.	.	.	.	.	+	.	.

D.s. Cl. Trifolio-Geranietea sanguinei

Trifolium medium . . . + . . + 1 . . + ... + . . + . . + ... + + ... 1 . . . . .

D.s. Cl. Artemisietea vulgaris

Medicago lupulina + . . . 2 . . . . + . 2 . . + . . . 2 . . . . 1 . . + ...

D.s. Cl.**Chenopodietea**

Lathyrus tuberosus . . . . . + + + ... + . . . 1 . . . . .

Види, які трапляються зрідка: *Achyrophorus maculatus* (49, 50, 73, 74), *Adonis vernalis* (48, 49, 68, 69), *Ajuga laxmannii* (54), *Anchusa procera* (55), *Anemone sylvestris* (48), *Anthemis subinctoria* (56, 57), *Anthericum ramosum* (48), *Arenaria uralensis* (47, 48, 64, 67), *Artemisia absinthium* (61, 69, 73, 74), *A. marschalliana* (55, 61, 64, 76), *Asparagus polyphyllus* (55, 56), *Astragalus dasyanthus* (56, 72), *Ballota ruderalis* (58), *Barbarea arcuata* (61, 71, 72), *Belvalia sarmatica* (67), *Berteroa incana* (55, 71), *Bromus squarrosus* (61, 70, 73, 77), *Calamagrostis epigeios* (51, 61), *Campanula bononiensis* (49), *Carduus nutans* (63, 65), *Carlina vulgaris* (66, 74, 75), *Centaurea diffusa* (64, 73, 77), *Cerastium arvense* (70, 75, 76), *Cerastium holosteoides* (62, 65, 69, 71), *Cerasus fruticosa* (59), *Cerinthe minor* (56, 58, 60, 69), *Chondrilla juncea* (52, 73, 75), *Cirsium arvense* (69), *Cleistogenes bulgarica* (47, 72, 76), *Clinopodium vulgare* (71), *Dactylis glomerata* (61), *Descurainia sophia* (56), *Dianthus deltoides* (72), *D. membranaceus* (67), *Elisanthe viscosa* (62, 63, 65), *Erigeron canadensis* (64), *Eryngium planum* (48, 74), *Gypsophila paniculata* (52, 59, 61, 71, 75), *Herniaria glabra* (62), *H. polygama* (52, 53, 65), *Hieracium umbellatum* (69), *Hierochloa odorata* (52, 63), *Hyacinthella leucophaea* (51, 53), *Inula germanica* (67), *Iris hungarica* (48), *I. pumila* (53), *Jurinea salicifolia* (53), *Koeleria grandis* (72), *Lavatera thuringiaca* (66), *Leontodon hispidus* (66), *Leopoldia tenuiflora* (58, 68, 69), *Linaria genistifolia* (53, 55, 75), *L. vulgaris* (52, 63, 71), *Linum catharticum* (68, 70), *L. perenne* (73), *Melandrium album* (59), *Melilotus officinalis* (56), *Muscari neglectum* (68), *Nepeta parviflora* (48), *Oenothera biennis* (61), *Otites exaltata* (69), *Oxytropis pilosa* (56, 57, 67, 68), *Peucedanum lubimenkoanum* (49), *Phleum phleoides* (75), *P. pratense* (61), *Phlomis pungens* (56, 60, 67), *P. tuberosa* (47, 67), *Pimpinella saxifraga* (64), *Polygala comosa* (51, 76), *P. podolica* (50, 68), *P. sibirica* (48), *P. vulgaris* (69), *Potentilla semilaciniosa* (57, 58, 78), *Poterium sanguisorba* (54), *Pulsatilla nigricans* (51, 67, 72), *Ranunculus polyanthemus* (48, 69), *Reseda lutea* (50, 55, 66, 69), *Rumex acetosella* (74), *Salvia austriaca* (47), *S. stepposa* (60), *S. verticillata* (58), *Scabiosa ochroleuca* (64, 71), 76), *Seseli tortuosum* (72), *Sideritis comosa* (67), *Spiraea crenata* (59), *S. hypericifolia* (64), *Stachys transsilvanica* (69, 72), *Stipa lessingiana* (67), *Taraxacum officinale* (78), *Teucrium pannonicum* (51, 57, 66, 68), *T. polium* (78), *Thalictrum minus* (47, 48, 64, 69), *T. simplex* (58), *Thesium arvense* (48, 53, 62, 76), *Tragopogon major* (59, 70, 72, 73), *Trifolium montanum* (48, 49, 59, 67, 69), *T. pratense* (64, 75), *T. repens* (61, 64), *Trinia multicaulis* (67), *Verbascum austriacum* (59), *V. densiflorum* (63), *V. lychnitis* (71, 78), *V. nigrum* (54, 58, 71), *V. thapsus* (61), *Veronica chamaedrys* (48), *V. incana* (51), *V. prostrata* (64), *V. teucrium* (78), *Vicia cracca* (73), *Vinca herbacea* (58), *Vincetoxicum hirsundinaria* (60), *Viola ambigua* (78), *V. arvensis* (59), *V. hirta* (54), *Xeranthemum annuum* (73).

Примітка. Номерами позначено синтаксони: 11 - Plantagini stepposae-Stipetum pulcherrimae; 12 - Stipetum capillatae, 13 - Stipetum capillatae stipetosum pennetae, 14 - Melico transsilvanici-Stipetum capillatae var. Caragana frutex, 15 - Festuco valesiaca-Stipetum capillatae, 16 - Festuco valesiaca-Stipetum capillatae caricetosum praecocis, 17 - Festuco valesiaca-Caricetum humilis, 18 - Salvia nemorosae-Festucetum valesiaca, 19 - Festucetum valesiaca, 20 - Botriochloetum ischaemi.

Описи зроблено: 47 – Коротченко І.А., 14.06.2005, Одеська обл., Красноокнянський р-н, околиці смт Красні Окна; 48 – Мала Ю.І., 9.06.2004, Кіровоградська обл., Новоукраїнський р-н, околиці с. Войнівка; 49 – Коротченко І.А., 11.06.2004, Одеська обл., Красноокнянський р-н, околиці с. Оброчне; 50 – Коротченко І.А., 13.06.2005, Кіровоградська обл., Добровеличківський р-н, околиці с. Федорівка, балка «Куца»; 51 – Мала Ю.І., 15.06.2004, Кіровоградська обл., Онуфріївський р-н, між с. Деріївка та с. Дача; 52 – Коротченко І.А., 18.06.2004, Дніпропетровська обл., Верхньодніпровський р-н, околиці с. Мішурін Ріг; 53, 54, 55, 56 – Коротченко І.А., 15.06.2004, Кіровоградська обл., Онуфріївський р-н, між с. Деріївка та с. Дача; 57 – Мала Ю.І., 15.06.2005, Одеська обл., Фрунзівський р-н, між смт Фрунзівка та с. Йосипівка; 58 – Коротченко І.А., 15.06.2004, Одеська обл., Фрунзівський р-н, околиці с. Паркановка; 59, 60 – Коротченко І.А., 15.06.2004, Одеська обл., Фрунзівський р-н, околиці с. Унтіловка; 61 – Мала Ю.І., 18.06.2004, Дніпропетровська обл., Верхньодніпровський р-н, околиці с. Мішурін Ріг; 62, 63, 65, 66 – Коротченко І.А., 18.06.2004, Дніпропетровська обл., Верхньодніпровський р-н, околиці с. Мішурін Ріг; 64 – Фіцайло Т.В., 15.06.2004, Кіровоградська обл., Онуфріївський р-н, між с. Деріївка та с. Дача; 67 – Мала Ю.І., 14.06.2005, Одеська обл., Красноокнянський р-н, околиці смт Красні Окна; 68, 69 – Коротченко І.А., 14.06.2005, Одеська обл., Красноокнянський р-н, околиці смт Красні Окна; 70 – Коротченко І.А., 12.06.2005, Кіровоградська обл., Маловисківський р-н, околиці с. Краснопілка; 71 – Коротченко І.А., 18.06.2004, Дніпропетровська обл., П'ятихатський р-н, околиці с. Миколаївка; 72 – Фіцайло Т.В., 15.06.2004, Кіровоградська обл., Онуфріївський р-н, між с. Деріївка та с. Дача; 73 – Коротченко І.А., 17.06.2005, Одеська обл., Великомихайлівський р-н, околиці с. Василівка; 74 – Мала Ю.І., 11.06.2004, Одеська обл., Ананіївський р-н, околиці смт Ананіїв; 75 – Коротченко І.А., 18.06.2005, Кіровоградська обл., Олександрійський р-н, околиці с. Розумівка; 76 – Коротченко І.А., 15.06.2004, Полтавська обл., Кременчуцький р-н, околиці с. Кам'яні Потоки; 77 – Мала Ю.І., 13.06.2005, Кіровоградська обл., Добровеличківський р-н, між трасою на смт Вишкове та с. Федорівка; 78 – Мала Ю.І., 4.05.2005, Одеська обл., Красноокнянський р-н, околиці с. Федорівка.

мувалися угруповання цієї асоціації. Водночас ця асоціація є найпоширенішою на території Західного Поділля, де формується на схилах різної стрімкості та експозиції, часто навіть під впливом помірного випасання худоби [9, 11, 15]. Для крайнього півдня Правобережного Лісостепу України угруповання асоціації відмічено вперше. Вони займають переважно середню частину, схилів стрімкістю 10–25° західної, рідше – північної експозиції. Рослинний покрив сформований добре (загальне проективне покриття 80–90 %), угруповання флористично багаті (до 50 видів на 100 м²). Угруповання асоціації сформувалися на типових малогумусних чорноземах.

Асоціація **Salvio nemorasae-Festucetum valesiacaе** (табл. 3, описи 70–72).

Діагностичні види: *Eryngium campestre*, *Medicago romanica*, *Thymus marschallianus*, *Festuca valesiaca*, *Salvia nemorosa*.

Угруповання добре поширені на дослідженій території і займають значні площі, приурочені до верхніх та середніх частин пологих та стрімких (до 50–55°) схилів різної експозиції. Формуються на ґрунтах з незначною ерозією під впливом помірного випасу. Загальне проективне покриття 70–90%. На відміну від попередньої асоціації, угруповання цієї асоціації формуються у вологіших умовах місцезростання та мають у флористичному складі більше видів ксеромезофітного різнотрав'я. Загальне видове багатство становить до 50 видів на 100 м².

Асоціація **Festucetum valesiacaе** (табл. 3, опис 73–75).

Діагностичні види: *Daucus carota*, *Acinos arvensis*, *Lotus ucrainicus*, *Echium vulgare*, *Thesium linophyllum*, *Prunella vulgaris*, *Pyrethrum corymbosum*, *Hieracium pilosella*.

На дослідженій території угруповання трапляються спорадично, але займають значні площі, переважно у середній частині пологих (5–7°) та середньої стрімкості (20–25°) схилів різної експозиції. Рослинний покрив розріджений, пля-

мистий (проективне покриття в основному 65–70 %, рідко – 90 %), інколи з'являються відкриті ділянки ґрунту. Угруповання флористично небагаті (22–37 видів на 100 м²), формуються під впливом сильного випасу та репрезентують різні стадії пасквальної дигресії.

Асоціація **Botriochloetum ischaemii** (табл. 3, опис 76–78).

Діагностичні види: *Botriochloa ischaemum*, *Ajuga chia*.

На дослідженій території угруповання зростають спорадично по всій межі між Лісостепом і Степом від Дніпра до Дністра, однак великих площ не займають. Формуються на еродованих ділянках стрімких (до 40°), рідше – пологих схилів різної експозиції. Рослинний покрив розріджений, плямистий, одноярусний, з проективним покриттям 70–80 %. Угруповання флористично небагаті (20–30 видів на 100 м²). Угруповання цієї асоціації формується на ділянках, які зазнають постійного сильного випасання худобою.

Висновки

Таким чином, степова рослинність крайнього півдня Правобережного Лісостепу України та степової зони Правобережної України репрезентована угрупованнями класу Festuco-Brometea, нараховує 14 асоціацій, 2 субасоціації та 3 варіанти, належать до 3 союзів порядку Festucetalia valesiacaе. Екотонне положення дослідженого регіону відображається також трьома варіантами асоціацій, з яких варіанти асоціацій *Thymo marschalliani-Caricetum praecocis* var *Vicia tetrasperma*, *Stipetum lessingianaе* var *Lathyrus tuberosus* та *Melico transsilvanici-Stipetum capillatae* var *Caragana frutex* описані вперше. Найбільшою синтаксономічною різноманітністю визначається союз Festucion valesiacaе, оскільки більшість досліджених ділянок знаходяться поблизу населених пунктів і зазнають значного антропогенного впливу.

1. Залетаев В. С. Мирова́я се́ть э́котонов, её функции в биосфере и роль в глобальных изменениях / В. С. Залетаев // В кн. : Эко́тоны в биосфере. – М. : РАСХН, 1997. – С. 77–89.
2. Коломыц Э. Г. Зонально-поясной экотон в системе больших равнинных водосборов (на примере Волжского бассейна) / Э. Г. Коломыц // В кн. : Эко́тоны в биосфере. – М. : РАСХН, 1997. – С. 34–50.
3. Мартыненко В. Б. Эко́тонный эффект : отражение в синтаксономии (на примере лесов южного Урала : Материалы Всероссийской конференции [«Природная и антропогенная динамика природных экосистем»], (Иркутск, 11–15 октября 2005) / В. Б. Мартыненко, Б. М. Миркин, Л. Г. Наумова. – Иркутск. : Изд-во Иркутского политех.ун-та, 2005. – С. 20–22.
4. Бондаренко В. Д. Узлісся : екологія, функції та формування / В. Д. Бондаренко, О. І. Фурдичко. – Л. : Астерикс, 1993. – 64 с.
5. Попов В. П. Схема физико-географического районирования Украинской ССР / В. П. Попов, А. И. Ланько и др // Науч. докл. высш. шк. геолого-географич. наук – 1958. – №1. – С. 92–100.
6. Косман Є. Т. Новий комп'ютерний метод обробки описів рослинних угруповань / Є. Т. Косман, І. П. Сіренко, В. А. Соломаха, Ю. Р. Шеляг-Сосонко // Укр. ботан. журн. – 1991. – 48, № 2. – С. 98–104.
7. Sirenko I. P. Creation a Databases for Floristic and Phytocoenologic Researches / I. P. Sirenko // Укр. фітоцен. зб. – 1996. – Сер. А. Вип. 1. – С. 9–11.
8. Mueller-Dombois D. Aims and Methods of Vegetation Ecology / D. Mueller-Dombois, H. Ellenberg. – New York-London-Sydney-Toronto : John Wiley & Sons, 1974. – 547 p.
9. Абдулова О. С. Лучно-степова рослинність еродованих схилів Придністров'я (національний природний парк «Подільські Товтри») в аспекті її охорони / О. С. Абдулова,

- Я. П. Дідух // Укр. фітоцен. зб. – К., 1999. – Сер. А. Вип. 3 (14). – С. 10–36.
10. Дідух Я. П. Класифікація степової рослинності Покуття / Я. П. Дідух, І. А. Коротченко // Укр. фітоцен. зб. – 2000. – Сер. А. – Вип. №1(16). – С. 3–15.
  11. Коротченко І. А. Степова рослинність південної частини національного природного парку «Подільські Товтри» / І. А. Коротченко // Науковий вісник Чернівецького університету : Збірник наукових праць. – Чернівці : «Рута», 2004. – Вип. 223. Біологія – С. 197–221.
  12. Коротченко І. А. Степова рослинність південної частини Лівобережного Лісостепу України. II. Клас Festuco-Brometea / І. А. Коротченко, Я. П. Дідух // Укр. фітоцен. зб. – 1997. – Сер. А. – Вип. 1(6). – С. 20–39
  13. Коротченко І. А., Фіцайло Т. В. Степова рослинність Київського плато / І. А. Коротченко, Т. В. Фіцайло // Наукові записки Києво-Могилянської академії. – 2003. – Т. 21. Біологія та екологія. – С. 20–35;
  14. Костылев А. В. Клас Festuco-Brometea. Сообщества союза Astragalo-Stipion в Хомутовской степи / А. В. Костылев, Я. И. Мовчан, В. В. Осычнюк, В. А. Соломаха // Классификация растительности СССР с использованием флористических критериев. – М., 1986. – С. 93–101.
  15. Куковиця Г. С. Синтаксономія лучних степів пам'яток природи республіканського значення Касова та Чортова / Г. С. Куковиця, Я. П. Дідух, Ю. Р. Шеляг-Сосонко, О. С. Абдулосва // Укр. фітоцен. зб. – К., 1998. – Сер. А. – Вип. 2 (11). – С. 42–61.
  16. Лысенко Г. Н. Синтаксономические изменения растительного покрова луговой степи «Михайловская целина» (Сумская область, Украина) / Г. Н. Лысенко, И. А. Коротченко // Растительность России. – СПб., 2006. – № 9. – С. 43–57.
  17. Соломаха В. А. Синтаксономія рослинності України / В. А. Соломаха // Укр. фітоцен. зб. – 1996. – Сер. А. – Вип. 4(5). – 120 с.
  18. Ткаченко В. С. Аналіз синтаксономічних змін лучних степів заповідника «Михайлівська цілина» / В. С. Ткаченко, Я. І. Мовчан, В. А. Соломаха // Укр. ботан. журн. – 1987. – Т. 44, № 2. – С. 65–73.
  19. Celinski F. Flora i zespolo roslinne lesno-stepowego rezerwatu w Bielinku nad Odra / F. Celinski, M. Filipek // Bad. Fiziogr. nad Polska Zach. – 1958. – Т. IV. – S. 5–198.
  20. Fijalkowski D. Zespolo roslinne Lubelszczyzny / D. Fijalkowski. – Lublin, 1991. – 330 p.
  21. Horvat I. Vegetation Südosteuropas / I. Horvat, V. Glavač, H. Ellenberg. – Geobot. selec. – № 4. – 1974. – 768 s.
  22. Matuszkiewicz W. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski / W. Matuszkiewicz. – Warszawa : Wydawnictwo naukowe PWN, 2001. – 537 s.
  23. Moravec J. Roslinna společenstva České republiky a jejich ochrození. 2 vydání. / Moravec J. A kol. – ČR: Okresní vlastivědné muzeum, 1995. – 206 s.
  24. Определитель высших растений Украины. – К. : Наук. думка. – 1987. – 548 с.
  25. Червона книга України. Рослинний світ. / Під ред. Ю. Р. Шеляга-Сосонка. – К. : Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1996. – 608 с.

I. A. Korotchenko, Yu. I. Mala, T. V. Fitsailo

SYNTAXONOMY OF STEPPE VEGETATION OF THE EXTREME SOUTH OF FOREST-STEPPE ZONE OF RIGHT BANK DNEIPER REGION OF THE UKRAINE

This paper deals with steppe vegetation syntaxonomy of the extreme south of forest-steppe zone of Right Bank Dnieper region of the Ukraine. Defined communities belong to Festuco-Brometea class, Festucetalia valesiacaе order; consist of 3 allinces and 14 associations, 2 subassociations and 3 varieties, which have been defined for the first time in phytocoenology. They are Thymo marschalliani-Caricetum praecocis Vicia tetrasperma, Stipetum lessingianaе Lathyrus tuberosus and Melico transsilvanici-Stipetum capillataе Caragana frutex. It has been revealed, that the communities of Festucion valesiacaе alliance have the highest phytocoenology diversity and consist of 7 associations, 2 subassociations and 1 variety, which may succeed Fragario viridis-Trifolion montani meadow steppe alliance communities and Astragalo-Stipion alliance xerophytic communities of steppe after the anthropogenic influence.